

Eesti põllumajandus ja toit **2030**

PIIMA-, LIHA-, TERAVALJA- JA AIANDUSSEKTORI
NING NENDEGA SEOTUD TÖÖTLEVA TÖÖSTUSE
ARENGUKAVA 2020-2030.

/ KOKKUVÕTE /

Sisukord

- 3 Eessõna
- 5 Põllumajanduse ja toidutööstuse suundumused aastatel 2020–2030
- 8 Eesti päritolu kaupade eksport
- 10 Visioon. Eesmärk. Tegevused
- 11 Valdkondade ühisülesanded
 - Tootearendus ja innovatsioon
 - Konkurentsivõime ja kestlikkus
 - Kommunikatsioon ja mainekujundus
 - Koostöö ja ühistegevus
 - Inimeste arendamine
- 15 Eesti põllumajandus- ja toidusektori tugevad ning nõrgad küljed, võimalused ja ohud
- 17 Piimandussektori arengukava
 - Visioon
 - Eesmärk
 - Tegevused eesmärgi saavutamiseks
- 22 Teraviljasektori arengukava
 - Visioon
 - Eesmärk
 - Tegevused eesmärgi saavutamiseks
- 27 Lihasektori arengukava
 - Visioon
 - Eesmärk
 - Tegevused eesmärgi saavutamiseks
- 33 Aiandussektori arengukava
 - Visioon
 - Eesmärk
 - Tegevused eesmärgi saavutamiseks

Eestis on piimandussektori arenguks sobilik parasvöötme kliima ning suur rohumaa osatähtsus kasutatavast põllumajandusmaast.

Eessõna

Eelmisel sajandil oli kogu maailmas toidutootmise põhieesmärk toiduga kindlustatuse tagamine. Praeguseks on toidutootmine muutunud nõudluskeskseks ja ettevõtjad peavad kiiresti mõistma ning täitma tarbijate vajadusi ja ühiskondlikke ootusi. Eesti põllumajandus- ja toidusektor on igapäevase toidujulgeoleku tagamisel strateegiliselt tähtis. Põllumajandusmaa ja mets on kaalukas ressurss, mille kasutamine annab riigile võimaluse biomajanduse arendamiseks, majanduskasvu soodustamiseks, riigieelarve tulude suurendamiseks, ekspordi kasvatamiseks ja töökohtade kindlustamiseks maapiirkonnas.

Põllumajandus annab umbes 1–2% Eestis loodud lisandväärtusest ja selles valdkonnas töötab 2% hõivatutest. Toidutööstuses töötab samuti umbes 2% hõivatutest ja see annab 2% lisandväärtusest. Põllumajanduse kogutoodangust moodustavad suurima osa piim (28%), teravili, kaunvili ja õliseemned (24%). Veised, sead, lambad ja kitsed ning linnud annavad 21%, kartul, puu- ja köögiviljad, lillekasvatuse ning puukoolid 8% põllumajanduse kogutoodangust. Toidutööstus annab 13% töötleva tööstuse lisandväärtusest ning suurima osa moodustab piima- ja lihatööstuse (vastavalt 24% ja 19%) toodang. Eesti põllumajandus ja toidutööstus on ekspordikesksed tegevusalad, andes umbes 8% Eesti kaupade koguekspordist.

Euroopa Liiduga (EL) liitumisest saadik on eksport pidevalt suurenenud, samas on väliskaubanduse puudujääk toidukaupade osas püsinud. Isevarustus on tagatud teravilja, piima ja piimatoodete ning õliseemnete osas. Kuigi viimastel aastatel on toidukaupu eksporditud rohkem kui sajasse erinevasse riiki, on valdavad sihtturud lähiriigid Soome, Läti, Leedu ja Rootsi. Suurima panuse eksporti annavad piimasektor (21%), teraviljasektor (12%) ja kalasektor (10%).

Viimase 15 aasta jooksul on Eesti põllumajandus teinud suure arenguhüppe. ELi ühine põllumajanduspoliitika (ÜPP) on pakkunud suhteliselt stabiilset majanduskeskkonda kodumaise põllumajanduse arendamiseks ja julgustanud ettevõtjaid tegema mahukaid investeeringuid

*Eestis kasutatakse umbes
pool siin toodetavast
teraviljast ning ülejäänud
eksporditakse.*

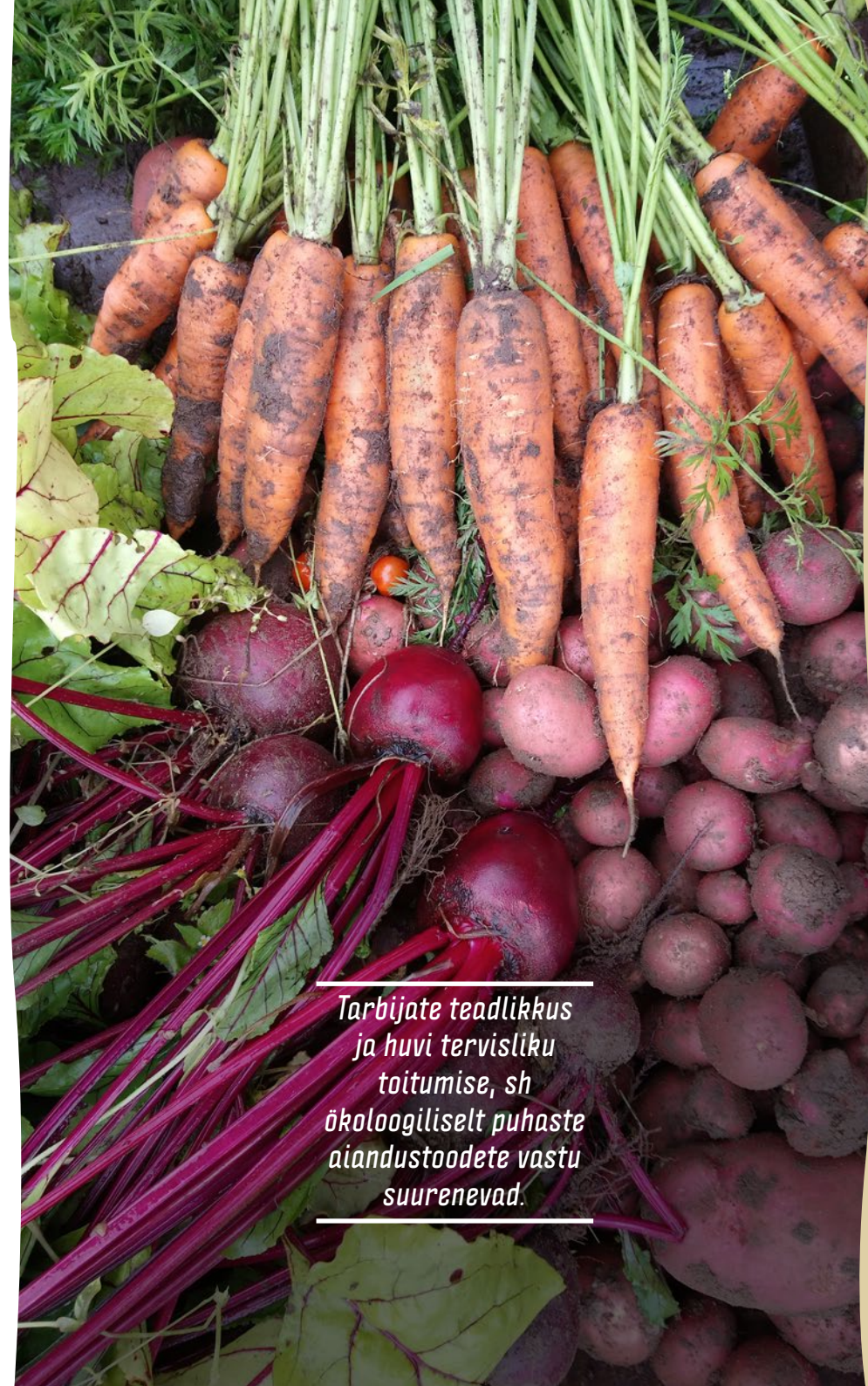

tootmise ajakohastamiseks, ressursitõhususe suurendamiseks ja keskkonnanahoiu parandamiseks. Esmatootmise märksõna on liikumine n-ö täppistootmise suunas. Nii nagu teisteski majandusharudes ootab tulevikus ees taime- ja loomakasvatuse ulatuslik digiteerimine, mis saab põhineda sektoris kasutataval väga moodsal tehnoloogial ning ettevõtjate uuendusvalmidusel.

Toidutööstuse areng ei ole võrreldes põllumajandussektoriga olnud nii kiire. Ettevõtjad on investeerinud uutesse seadmetesse ja toonud turule uusi tooteid, kuid uute tehnoloogiate kasutuselevõtt on olnud tagasihoidlik. Suhteliselt jõulise arenguhüppe on teinud toidu väiketootjad, pakkudes nii traditsioonilisi kui ka uuenduslikke, põhiliselt käsitööna valminud tooteid. See rikastab Eesti tarbija toidulauda ja annab tööd kohalikule kogukonnale.

Eesti põllumajandus- ja toidusektor peab muutuma väärtusahelas tooraine tootjast tootearendajaks, kes suudab müüa suurema lisandväärtusega ning töödeldud lõpptooteid. Selle kõrval vajab põllumajandus- ja toidusektor tuge kohanemiseks erinevate rahvusvaheliste kokkulepete ning nõuetega. Põllumajandus- ja toidusektori arengu ning edu alus on lähenemine, mille käigus toimub koostöö ettevõtete, teadus- ja haridussektori, kohalike kogukondade ning otsustajate vahel. Nii maaelu kui ka biomajanduse valdkondade arendamine vajab pikaajalist visiooni, terviklikku ja strateegilist lähenemist ning stabiilseid poliitilisi raamtingimusi.

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja eestvedamisel valminud arengukava „Eesti põllumajandus ja toit 2030“ (EPT 2030) elluviimise õnnestumise eeldus on selle sidusus riikliku arengukavaga „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ (PõKa 2030). EPT 2020 annab edasi eelkõige ettevõtjate vaate ja ootused valdkonna arengule ning eesmärkidele. PõKa 2030 loob EPT 2030 eesmärkide saavutamiseks eeldused ja raamtingimused.

*Tarbijate teadlikkus
ja huvi tervisliku
toitumise, sh
ökoloogiliselt puhaste
aiandustoodete vastu
suurenevad.*

Põllumajanduse ja toidutööstuse suundumused aastatel 2020-2030

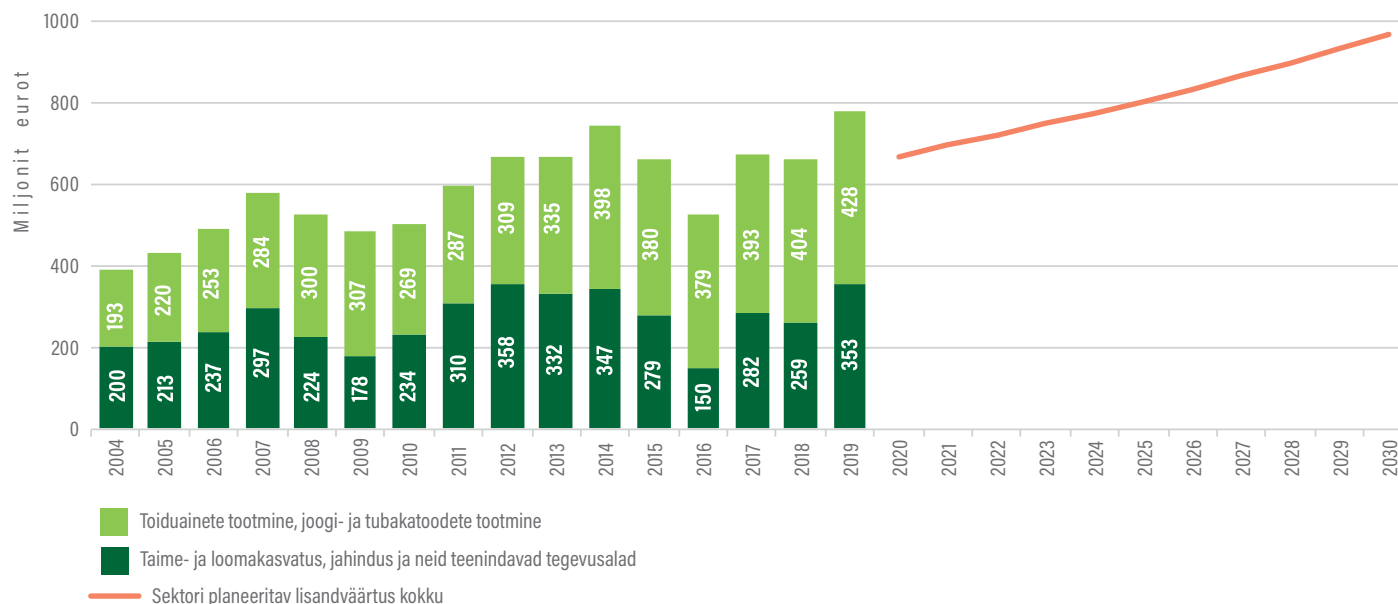
Eesti põllumajanduse ja toidutootmise arengut mõjutavad muutused makromajanduslikus keskkonnas, tarbijakäitumises ning ühiskonna hoiakutes, loodus- ja keskkonnaningimustes ning poliitilises olukorras nii Eesti, ELi kui ka üleilmsel tasandil. Üks ettevõtja edukuse aluseid on võime kohaneda majanduskeskkonnas toimuvate muutustega. Põllumajandussektori ja toidutootmise jaoks on võtmetähtsusega ELi ÜPP sisu ning selle rakendamine. Siseriikliku majanduspoliitika kujundamisel on vaja silmas pidada kodumaise põllumajandus- ja toidutootmise konkurentsivõimet rahvusvahelises kontekstis. Üks arenguvõimalusi on püsivalt hea kvaliteediga põllumajandussaaduste eksport väljaspool ELi asuvatele maksujõulistele arenevatele turgudele. Toiduohutuse kõrge tase ja toodete hea kvaliteet on teemad,

mida muude teemade kõrval käsitleb ka põllumajanduse ning kalanduse valdkonna arengukava PõKa 2030.

Põllumajanduse ja toidutööstuse ettevõtjad peavad lähiaastatel üha rohkem pöörama tähelepanu loodusressursside jätkusuutlikule kasutamisele ning elurikkuse paremale kaitsele ja aitama kaasa Pariisi kliimakokkuleppe elluviimisele. Senised nõuetepõhised keskkonnameetmed asenduvad tulevikus regioon- ja tootjaspetsiifiliste ning tulemuste saavutamisele suunatud meetmetega. Märksõnad on säästvam ning vastutustundlikum tootmine, bio- ja ringmajandus. Ringmajanduse põhimõtete rakendamine toob sektorile uusi võimalusi. Uued lahendused muudavad tarneahela tõhusamaks, kuid nõuavad ka lisainvesteeringuid.

Aastaks 2030 lisandväärtuse kasv põllumajanduses ja toiduainete tootmises 50% võrreldes 2016-2018 keskmisega.

Allikas: Statistikaamet RA0042, RA0045

Taime- ja loomakasvatustes nõuab üha suuremat jõupingutust kohanemine kliimamuutustega, mille tõttu laieneb taimehaiguste ja -kahjurite levik, ning nende muutuste leevendamine, mis eeldab seniste praktikate muutmist ja uute tehnoloogiate kasutuselevõtmist. Praeguste taimekaitsevahendite kasutusvõimalused pigem ahenevad ning üha tähtsamaks muutub integreeritud taimekaitsevõtete laialdasem juurutamine ja agroökoloogia. Loomakasvatuse ees seisab ülesanne ennetada võimalikke taude ja haigusi ning rakendada tõhusamalt bioohutuse nõudeid. Lähiaastatel tuleb ka Eestis rohkem tähelepanu pöörata mikroobide antibiootikumiresistentsusele (AMR) ning tublisti korrastada loomakasvatustes käibel olevate antibiootikumide kasutamist. Põllumajandustootmiseks kasutatav maa on suures osas kuivendatud. Maaparandussüsteemid on vanad ja suur osa nendest amortiseerunud. Kliimamuutustega võib kaasneda sademete hulga kasv ning tormide ja äärmuslike ilmastikuolude sagenemine, mistõttu muutuvad toimivad kuivendussüsteemid üha tähtsamaks. Ilmastikuriskide maandamiseks on vaja rajada niisutussüsteeme.

ELi poliitika üks tooniandvamaid teemasid on tarneahela läbipaistvus. Tarbijatele muutub üha tähtsamaks toidu koostise ja päritolu selgem märgistamine. See võib Eesti ettevõtjatele kaasa tuua paremaid võimalusi oma toodangu realiseerimiseks koduturul, kuid võib ka takistada toodangu turustamist välisturgudel. Tarbijate teavitamiseks kasutatakse erineva sisu ja statuudiga märgiseid. Toote kvaliteedile ja toote valmistamiseks kasutatud kodumaisele põhitoorainele viitav pääsukesemärk on tarbijate seas kõige tuntum ning usaldusväärsem, selge statuudi ja järelevalveprotseduuriga toidumärgis. Tarbijatrendidest võib esile tõsta inimeste suuremat huvi kohaliku toidu vastu, aga ka võimalikult loodusliku ja väheste lisaainetega toidu eelistamist. Vähemtähtis ei ole ka tervislikkuse ja eetilise toidutootmise aspektid. Viimasel ajal on märgata taimetoidu tarbimise suurenemist, mis võib kaasa tuua loomsete toodete tarbimise vähenemise. Samas pakuvad erinevad trendid turuväljundeid uuenduslike toodete väljatöötamiseks.

Võrreldes piimatootmise ja teraviljakasvatusega on lihase-, lamba- ja kitsekasvatustes uutele ettevõtjatele sisenemisbarjäärid madalamad.

*Eesti põllumajanduse üldise
keskmisega võrreldes on
aiandussektori toodang ühe
hektari põllumajandusmaa
kohta viis korda suurem.*

Koduturul pakub Eesti põllumajandus- ja toidusektori ettevõtetele võimalusi tarbijate sissetulekute kasv, kuid teisalt on üldine trend jaekaubanduse jätkuv kontsentreerumine. Uue rahvusvahelise kaubandusketi sisenemine Eesti turule võib viia kaubanduskettide omavahelise konkurentsi suurenemise ja kodumaiste ettevõtjate turupositsiooni nõrgenemiseni.

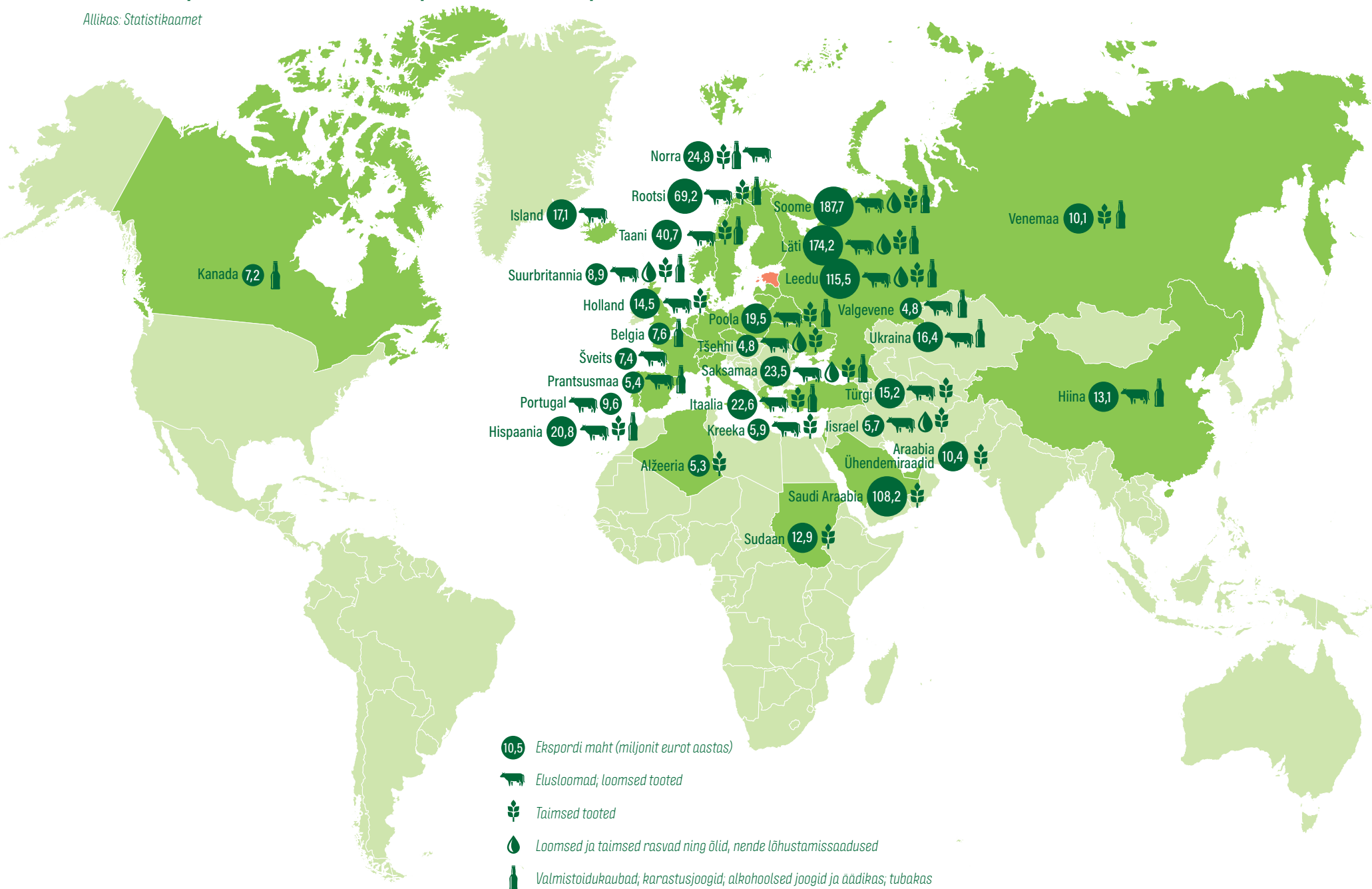
Ka Eesti põllumajanduses ja toidutootmises toimub üsna kiire kontsentreerumine. Samas saab hästi suunatud põllumajanduspoliitika meetmetega luua võimalusi ka väikeettevõtjatele. Keskmise suurusega ja suuremate töötleva tööstuse ettevõtete konsolideerumise tulemusena peab paranema toodangu kvaliteet ja suurenema lisandväärtus. Väikeettevõtted saavad rohkem orienteeruda nii uuenduslike kui ka traditsiooniliste nišitoodete valmistamisele. On tähtis, et ettevõtjad suudaksid objektiivselt hinnata olemasolevaid ressursse ning riik annaks vajaduse korral sobiva ärimudeli juurutamiseks arengutõuke. Kindlasti tuleb jätkata ka jõupingutusi esmatootmise ja töötleva tööstuse koostöö suendamiseks ning ühistulise ettevõtlusmudeli arendamiseks.

Eesti põllumajandus- ja toidusektor on viimase kümnendi jooksul silmitsi seisnud mitme kriisiga. Põllumajanduspoliitika turupõhisus on toonud kaasa turgude kõikumuse, sagenenud on poliitilistest põhjustest tulenevad turutõrked. Tulevikku vaadates tekib küsimus, kas Eesti põllumajandus- ja toidutootjad suudavad teenindada aktiivse investeerimise tulemusel tekkinud suurt laenukoormust. Teatud samme riskijuhtimismeetmete täiustamiseks on astutud, kuid terviklikku riskijuhtimismeetmete süsteemi pole veel jõutud välja kujundada.

Riigisisesi on PõKa 2030 arengukavas plaanitud pöörata toetuste arvelt suuremat tähelepanu tagastatavale abile. Investeeringutoetused suunatakse eelkõige kliima- ja keskkonnanäesmärkide täitmisele. Selles olukorras on vajalikud pikaajalised hüpoteeklaenu põllumajandusmaa tagatisel. Praegune kommertspankade tagatispoliitika takistab põllumajandusinvesteeringute tegemist ja tõenäoliselt on põllumajanduslike hüpoteeklaenude tekkeks vaja leida alternatiivid.

Eesti päritolu kaupade eksport 2019. aastal

Allikas: Statistikaamet

Viimastel aastatel on kogetud vastuseisu uute kanalate, sigalate või tööstuste ehitamisele ja erinevad keskkonnaaktivistide meeleavaldused on pigem kasvav tendents. Seetõttu muutub põllumajanduse ja toidutootmise sotsiaalse ja keskkonnamõju selgitamine ning kohalike kogukondade kaasamine investeeringute kavandamisel kriitilise tähtsusega küsimuseks. Samuti on tähtis, et kohalikud omavalitsused oleksid rohkem huvitatud investeeringutest oma piirkonda.

Sektori senise tootmistaseme hoidmist ja edasist laienemist võib hakata takistama tööjõupuudus. Tööealise elanikkonna vähenemine paneb suurema surve alla eelkõige maapiirkonnad ja tähendab põllumajandussektoris jätkuvat vajadust tööjõudu asendavate tehnoloogiate järele. Tööturu teemaga on tihedalt seotud ka valdkonna tipp- ja keskastmejuhtide ning spetsialistide koolitamine, kohalike töötajate õppimis- ja ümberõppimisvõimalused, aga ka ajutise (võõr)tööjõu kasutamise küsimused. Tööjõupuuduse leevendamiseks on kogu toidusektoris üha rohkem välistöötajaid. Üks võimalusi ja arengusuundi on tootmise laialdasem robotiseerimine.

Eesti põllumajanduses on toimumas põlvkondade vahetus. See on ettevõtetele suur proovikivi, kuid pakub ka häid võimalusi sektori viimiseks uuele tasemele. Ettevõtluse, sh pereettevõtluse arenguks ning põllumajandustootmise liigse konsolideerumise ärahoidmiseks on vaja arendada ja motiveerida võimalikke põllumajandustootmisega jätkajaid ning pakkuda võimalusi ka teistelt elualadelt sektorisse sisenejatele.

Tänapäeva toidutarneahel on väga mitmetahuline ja selles on palju osalejaid. Tehnoloogia kiire areng lisab omakorda uusi raskusi. Traditsioonilistele töövõtetele on lisandunud infotehnoloogilised lahendused, mis omakorda nõuavad uusi oskusi ja senisest laiapõhjalisemat erialast ettevalmistust. Arvestades Eesti põllumajandus- ja toidusektori orienteeritust ekspordile, pole edasise arengu seisukohalt vähemtähtsad erinevad rahvusvahelised kokkulepped. Kuigi ELi ja mõne kolmanda riigi vahel on sõlmitud mitu vabakaubanduslepingut (nt ELi-Jaapani leping), on muret tekitav üha suurenev proteksionism maailmas. Õhus on küsimus, kas ja kui kiiresti suudetakse kõrvaldada takistused, mis piiravad Eesti toidu ekspordi uutele turgudele.

*Eesti tarbija eelistab
võimalusel kodumaiseid
piimatooteid.*

Visioon

Eesti põllumajandus- ja toidusektor on jätkusuutlik ning konkurentsivõimeline:

- **kasutab** oskuslikult ning säästlikult Eesti põllumajandusmaad ja -keskkonda;
- **toodab** nii kodu- kui ka eksportturgude tarbijate ootustele vastavaid kvaliteetseid, suure lisandväärtusega tava- ja mahepõllumajandustooteid – nii toitu kui ka biomajanduslikke tooteid;
- **annab** tööd ja **kujundab** elukeskkonda igas Eesti piirkonnas;
- **tugineb** eesmärgistatud koostööle ja avatud suhtlusele.

Eesmärk

Eesti põllumajanduse ja toidusektori tarneahelas loodava **lisandväärtuse suurendamine** 2030. aastaks

50% võrra.

Valdkondade ühisülesanded

Arengukava „Eesti põllumajandus ja toit 2030“ koondab põllumajandussektori nelja peamise tegevusala arengukavad. Arengukava koostamisel jõuti tõdemuseni, et paljud Eesti põllumajandus- ja toidusektori ees seisvad ülesanded puudutavad kõiki valdkondi. Põllumajandus- ja toidusektori arenguks on võtmetähtsusega viis strateegilist tegevusvaldkonda:

- 1) tootearendus ja innovatsioon,
- 2) konkurentsivõime ja kestlikkus,
- 3) kommunikatsioon ja mainekujundus,
- 4) koostöö ja ühistegevus ning
- 5) inimeste arendamine.

Allpool on esitatud valdkondadevahelised ülesanded nimetatud strateegiliste tegevussuundade lõikes.

TOOTEARENDUS JA INNOVATSIOON

INNOVATSIOONIKOOSTÖÖ JA TEADMUSSIIRDE PLATVORMID

Innovatsioonikoostöö ja teadmiste arendamine vajab pikemaajalist stabiilsust. Seetõttu on tähtis jätkata perioodil 2013–2020 loodud innovatsiooniklastrite, teadmussiirdeprogrammide ning teadus- ja arenduskeskuste tegevust. Tähtis on, et riik telliks pikemaajalisi horisontaalseid ja vertikaalseid (st sektoripõhiseid) teadusuuringuid.

*Aiandussektori tarneahelas on
töötleva tööstuse lüli viimastel
aastatel hästi arenenud.*

KONKURENTSI- VÕIME JA KESTLIKKUS

INNOVATSIOON JA KONKURENTSIVÕIME SUURENDAMINE

Suurendada tuleb sektori konkurentsivõimet ja panustada innovatsiooni. Sektori majanduslik edukus on üks eeldusi, et seal töötavad tulevikus heade teadmistega motiveeritud töötajad.

LISANDVÄÄRTUS

Lisandväärtus iseloomustab, kui suurel määral lisatakse kasutatavatele tootmisteguritele väärtust. See näitab majandusharu panust sisemajanduse kogutoodangusse, tähtsust rahvamajanduses ja töötasu maksmise võimekust. Seega annab lisandväärtus ka noortele signaali, millises valdkonnas töötamiseks tasub end koolitada. Põllumajanduses ja toiduainete tootmises on lisandväärtuse suurendamise võimalikud allikad tootmismahu kasv, kallimasse hinnasegmenti kuuluva toodangu

mahu suurendamine ja tootlikkuse kasv. Põllumajanduses mõjutavad lisandväärtust märkimisväärselt ka põllumajandustoetused.

TOIDU KVALITEEDI JA PÄRITOLU JÄLGITAVUS

Põllumajandussaaduste ja toidu tarbijad muutuvad üha nõudlikumaks. Seetõttu on peale toiduohutuse tagamise vaja senisest läbipaistvamalt ja selgemalt edastada tarbijatele teavet selle kohta, kust on pärit toit ja selle tooraine, missugune on tooraine ning toidu kvaliteet ja millised olid esmatootmise ning toidu valmistamise viis ja tehnoloogia.

TOIDUKAUPADE TARNE- AHELA HEA TOIMIMINE

Tähtis on hoida turg läbipaistvana, kaitsta ausat konkurentsi, järgida häid kauplemistavasid ning saavutada võrdne positsioon läbirääkimistel toidukaupade tarneahelas (tarnetingimused, tarnetingimuste muutmine vms).

TERVIKLIK KRIISI- JA RISKI- JUHTIMISE STRATEEGIA

Hiljutised kriisid Eesti põllumajanduses on nõrgendanud ettevõtete majanduslikku elujõulisust. Seetõttu on tähtis terviklik lähenemine kriisi- ja riskijuhtimismeetmete väl-

jatootamisele ja kasutuselevõtmi-
sele, sh riskijuhtimine ettevõtte tasandil, tootjaorganisatsioonide loomine, kindlustus, maaettevõtlusfondi loomine, finantsvahendid ja vajaduse korral riigipoolne kriisiabi. Lahendamist vajav probleem on põllumajandustootmise eripära arvestavate pikaajaliste laenude ebapiisav kättesaadavus.

OSALEMINE POLIITIKA KUJUNDAMISE PROTSESSIS

Sektori esindusorganisatsioonidelt oodatakse aktiivsemat osalemist ELi ja Eesti tasandil põllumajanduspoliitika kujundamise protsessis sellistel teemadel nagu väärtusliku põllumajandusmaa kaitse, ressursside kättesaadavuse tagamine, ebapiisav riiklik statistika, toetuste suured erinevused ELis, veeseadusest tulenevad piirangud, põllumajanduse eri harude konkurentsivõime tugevdamine, toetusmeetmete kujundamine sektori eripärasid arvestades jne. Ettevõtjate teadmised ELi ja rahvusvaheliste organisatsioonide otsuste kujunemise protsessist ning erinevate institutsioonide osast on vähesed. Selleks on vaja suurendada esindusorganisatsioonide võimekust esindada oma liikmeid nii Eesti kui ka rah-

vusvahelisel tasemel ning rohkem selgitada ELi otsustusprotsessides osalemise tähtsust.

NÕUDED JA SEADUSEMUUDATUSED

Seadusemuudatuste planeerimisel on mõistlik teha olemasolevatele nõuetele inventuur. Tähtis on seadusemuudatuste eelanalüüside ja mõjude hindamise võimekuse suurendamine. Ettevõtjad soovivad olla seadusemuudatuste tegemisse senisest paremini kaasatud.

OOTUSED RIIGILE

Põllumajandus- ja toidusektori arengut pärsib avaliku sektori vähene teadlikkus põllumajandussektori üldisest olukorrast. Sektori ettevõtted ja sidusorganisatsioonid tunnetavad vajadust era- ja avaliku sektori, aga ka erakondade ühtse vaate järele põllumajanduspoliitika pikaajaliste eesmärkide ning strateegia osas. Ühtse vaate puudumine ja poliitiliste otsuste heitlikkus on tekitanud ettevõtjatel sektori tuleviku osas kõhklosti, mis paratamatult toob kaasa ka investeeringute edasilükkamise ning sektori arengu aeglustumise. Positiivse suunana keskib esile PõKa 2030 väljatöötamine.

KOMMUNIKATSIOON JA MAINEKUJUNDUS

SEKTORI MAINE

Et Eesti elanikud ja tarbijad ning tulevased töötajad oskaksid põllumajandus- ja toidusektori majanduslikku, keskkonnaalast ning sotsiaalset tähtsust hinnata, on vaja panustada sektori maine kujundamisse ning sektori mõju ja osa faktipõhisesse selgitamisse.

MEEDIAKAJASTUSED

Sageli võimendub meedias ja sotsiaalmee-
dias väikese tarbijarühma arvamus, mis teki-
tab põllumajandus- ja toidutootjate vastu nn
meediamüra. Seetõttu on tähtis anda Eesti
elanikele ja tarbijatele objektiivset teavet,
ennetada kommunikatsioonikriise ning teha
meediaga paremat koostööd.

KOOSTÖÖ JA ÜHISTEGEVUS

KOOSTÖÖ JA ÜHISTEGEVUS

Põllumajandus- ja toidusektori ettevõtted
on sageli väikesed ning toodangu koon-
damiseks, turujõu tugevdamiseks ja inves-
teeringute tegemiseks on vaja tihendada
koostööd ning ühistegevust.

INIMESTE ARENDAMINE

SIDUSRÜHMAD

Tähtis on süvendada koostööd haridus-,
teadus- ja arendusasutuste, avaliku sektori,
kohalike kogukondade ning kõigi ettevõtete
ja organisatsioonidega, kes asuvad põllu-
majandustoodete ja toidu tarneahelast väl-
jaspool, aga samas toetavad selle tegevust.

INIMESED

Kõikides põllumajanduse ja toidutööstuse
tegevusharudes tekitab probleeme oskus-
tööjõu vananemine, tööjõupuudus ning
noorte vähenenud motivatsioon töötada põl-
lumajandus- ja toidusektoris. Seega tuleb
pöörata tähelepanu sellele, et põlvkonnava-
hetuse järel oleks sektoris heade teadmis-
tega motiveeritud töötajaid. Nii töövõtjate
kui ka tööandjate seas tuleb väärtustada
kutsestandardeid ja kutsete omistamist.

JUHTIMINE

Arendada tuleb sektori tipp- ja keskastme-
juhtide ning ettevõtete omanike juhtimisos-
kusi, et tulla toime selliste raskustega nagu
vähenenud tootlikkus, üldiste suundumuste
kehv tundmine, halb finantskirjaoskus,
ebapiisav riskide juhtimine (sh tururiskid,
ilmastikuriskid, bioturvalisus).

*Piimatootjad hoiavad elu maal,
pakkudes elanikele tööd ning
panustades kogukondade arengusse
ja elukeskkonna parendamisse.*

Eesti põllumajandus- ja toidusektori tugevad ning nõrgad küljed, võimalused ja ohud

TUGEVD KÜLJED

- Piisav maa- ja veeressurss.
- ELi keskmisest suurema maakasutusega põllumajandusettevõtted.
- Tehnoloogiliselt hästi arenenud, mitmekesine, suhteliselt ekstensiivne ja paljude segatootmisettevõtetega põllumajandus.
- Turusignaalidele paindlikult reageeriv ja ekspordile orienteeritud toiduainetööstus.
- Rikkalik toidukaupade valik.
- Kodumaiseid tooteid eelistavad tarbijad.
- Arenev väikeettevõtlus kohaliku ja eripärase toidu valmistamiseks.

NÕRGAD KÜLJED

- Esmatootmise vähene valmisolek kriisideks.
- Tooraine vähene väärindamine.
- Töötleva tööstuse suhteline tehnoloogiline mahajäämus.
- Üpris vähene koostöö ning vertikaalne ja horisontaalne integreeritus tarneahelas (suutmatust sõlmida sektoritevahelisi kokkuleppeid).
- Oskus- ja lihttööliste nappus, vananev töötajaskond.
- Vähene teadlikkus tulevikuprobleemidest (kliimamuutused, haiguste levik, karmistuvad keskkonna- ja bioohutuse nõuded, muud ohud).

VÕIMALUSED

- Toidule suurema väärtuse andmine kvaliteedi tõendamise teel.
- ELi keskmisest tasemest kõrgemate nõuete vabatahtlik rakendamine.
- Lühikeste tarneahelate arendamine.
- Digiteerimisvõimaluste kasutuselevõtt.
- Põllumajandus- ja toiduteaduse, teadmussirde ning täiend- ja ümberõppe ajakohastamine ning hoogustamine.
- Bio- ja ringmajanduse tähtsuse suurenemine ning kõrvalsaaduste väärindamine.
- Põllumajandus- ja toidusektori kuvandi tõenduspõhine arendamine.
- Vertikaalse ja horisontaalse koostöö tugevdamine.

OHUD

- Vähenev ligipääs kapitalile ja finantseerimisele.
- Põllumajandus- ja toidusektori õhuke tugistruktuur.
- Kliimamuutused ning sellest tulenevad uued haigused, taudid ja kahjurid.
- Üleilmsed poliitilised muudatused.
- Ebastabiilne majanduskeskkond ja maksupoliitika.
- Kohalike eripäradega vähe arvestav põllumajanduspoliitika.
- Suurenev proteksionism.
- Ennatlik ebareaalsete keskkonna jm kohustuste võtmine.

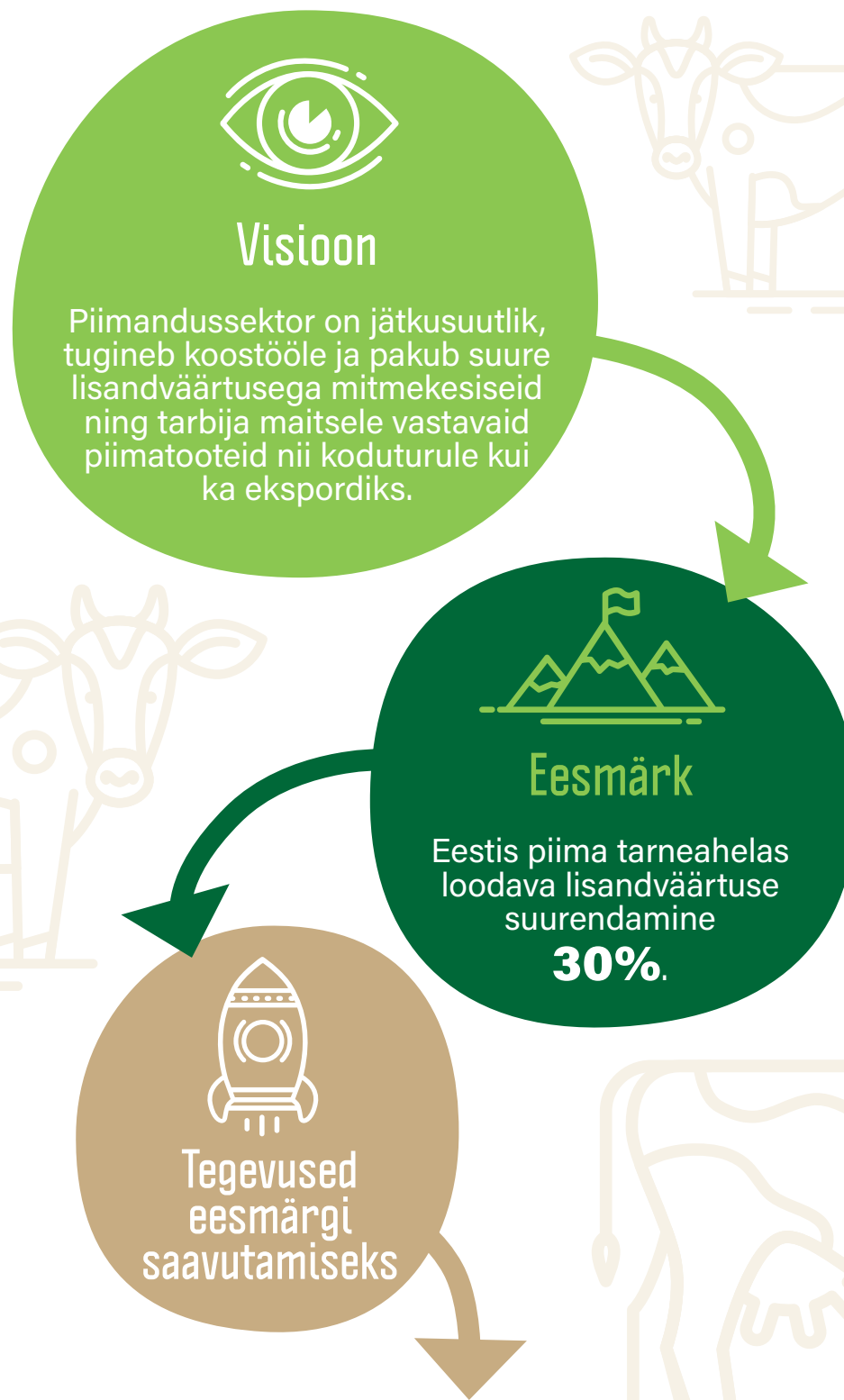
*Piima töötlemisega tegelevate
ettevõtete arv suurenes aastatel
2012-2017 50%, seda eeskätt 1-9
töötajaga väikekäitlejate arvu
suurenemise tõttu, kes rikastavad
tarbijate valikut paljude uute
piimatoodetega.*

Piimandussektori arengukava

Eesti looduslikke tingimusi arvestades on piimandussektoril potentsiaali nii piima kui ka piimatoodete tootmise suurendamiseks nii koduturule kui ka ekspordiks. Samas peab edasine piimatootmise laienemine toimuma jätkusuutlikult, võttes endiselt arvesse keskkonnahoidu, loomade heaolu, piimatoodete kvaliteeti ja toiduohutust. Tähelepanu tuleb pöörata farmide juhtimise parendamisele, sh sisseade ja andmete paremale ärakasutamisele ning ELi miinimumnõuetest rangemate kvaliteedistandardite kehtestamisele. Probleeme tekitab piima vähenev kuivainesisaldus. Selle suurendamiseks on vaja teha muudatusi nii tõuaretuses, söötmisses, karjatervise valdkonnas kui ka piima kokkuostuhinna kujundamisel ning tarneahela osaliste teadmistes piima kvaliteedi kohta. Samuti tuleb hoogustada teadmussiiret ja teha investeeringuid selleks, et anda toormele lisandväärtust ning suurendada piimatööstuste tootmiskahtu ja tõhusust.

Piimatootmine annab ühe hektari põllumajandusmaa kohta võrreldes teravilja- ja lihavedelisekasvatusega kogutoodangu suurema väärtuse. Kuigi uutel ettevõtetel on kapitaliintensiivse tootmise tõttu piimatootmisse üldiselt raske siseneda, on arenemas kitse- ja lambapiima väiketootmine ning -töötlemine.

TOOTEARENDS JA INNOVATSIOON

- Tagatakse piima ja piimatoodete väga hea kvaliteet ning ohutus.
- Arendatakse Eesti tarbija ootustele ja vajadustele vastavaid piimatootmeid, eksportturgudele suunatud suure lisandväärtusega piimatootmeid ning mittetoiduainelisi tooteid.
- Võetakse kasutusele bio- ja ringmajanduse tehnoloogiad piima tootmise ning töötlemise kõrvalsaaduste väärimiseks.
- Võetakse kasutusele piima kuivainet väärtustav piima kokkuostuhinna mudel.
- Töötatakse välja ning juurutatakse toorpiimale ja piimatoodetele ELi kvaliteedinõuetest rangemad kvaliteedistandardid.
- Suurendatakse piimasektori tarneahelapõhiste teadusuuringute ja koostööprojektide rahalist mahtu (tõuaretus, söötmine, pidamistehnoloogiad, loomade tervis ja heaolu, tooraine kvaliteet, uued tootmis- ja töötlemistehnoloogiad, tootearendus, piimasektori jätkusuutlikkus ja konkurentsivõime, bio- ja ringmajanduse võimalused).
- Tagatakse piimandusala kompetentsikeskuste ning teadus-, arendus- ja innovatsioonikoostöö platvormide pikaajaline rahastamine.
- Väikekäitlejatele võimaldatakse tehnoloogianõustamist uute toodete väljatootmiseks (sh kitse- ja lambapiimast).

KONKURENTSIVÕIME JA KESTLIKKUS

- Rakendatakse loomade tervisele ja heaolule suunatud karjaterviseprogramme.
- Juurutatakse piimandussektori riskijuhtimiskava (tootmisriskid, tururiskid, bioturvalisus).
- Võetakse kasutusele uuenduslikud, sh digilahendused pidamiskeskonna, loomade heaolu, söötade kvaliteedi ja loomade söötamise parendamiseks, jälgitavuse ning tootlikkuse suurendamiseks.
- Viiakse ellu suurfarmide mahetootmisele ülemineku katseprojekt (nt toetatakse vajalikku investeeringut).
- Investeeritakse piima töötlemisvõimsuse suurendamisse ja tööstuse ajakohastamisse.
- Piimasektori ettevõtetel aidatakse siseneda uutele ja kasvavatele turgudele.
- Kasutusele võetakse ammoniaagi ja kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähendavad tehnoloogiad.
- Arendatakse lühikesi tarneahelaid.

Piimatootjad peavad oma tegevuses üha enam arvestama keskkonnapiiirangute ja -nõuetega (sh rahvusvahelistest kokkuleppetest, ELi ja Eesti õigusaktidest tulenevate kohustustega kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi heitkoguste piiramiseks).

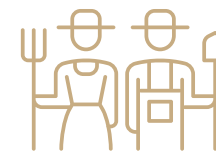
KOMMUNIKATSIOON JA MAINEKUJUNDUS

- Tegeldakse Eesti piimanduse ja piimatoodete tutvustamisega Eestis ja välismaal.
- Arendatakse edasi EPKK pääsukesemärki.
- Luuakse keskkonnahoidliku tootmise märk või kava või liitutakse rahvusvahelise kavaga.
- Üldsusele tutvustatakse ja selgitatakse loomade heaolu Eesti piimakarjades.
- Üldsusele tutvustatakse piimanduse majandus-, keskkonna- ja sotsiaalseid mõjusid.
- Üldsusele tutvustatakse vabatahtlikult rakendatavaid (mis on ELis kehtivatest nõuetest rangemad) kvaliteedi-, keskkonnakaitselisi jms nõudeid.
- Koostatakse kommunikatsiooni, sh kriisikommunikatsiooni kava, ja koolitatakse vastavaid kõneisikuid.
- Avaldatakse piimandussektori arengukava eduaruandeid.

KOOSTÖÖ JA ÜHISTEGEVUS

- Edendatakse koostööd ja ühistegevust piimanduse tarneahelas tootmissisendite tootmisest ja hankimisest kuni lõpptoodete viimiseni tarbijateni.
- Toetatakse piimatööstuste konsolideerumist erinevate toetus- ja rahastamisvahendite ning kapitali kaasamise võimaluste kaudu.
- Otsitakse võimalusi Eesti piimatööstuse ühise ekspordiportfelli arendamiseks.
- Arendatakse koostööd rahvusvaheliste ja välisriikide piimandussektori organisatsioonidega.

INIMESTE ARENDAMINE

- Luuakse täiskasvanute piimandusalane ümber- ja täiendõppe süsteem (sh sööda tootmine, söötmine, tõuaretus, loomade heaolu, karjatervis, piima kvaliteet, piimatoodete tootmine, finantsjuhtimine, turundus).
- Luuakse võimalused piimatehnoloogide, üliõpilaste ja oskustöötajate koolitamiseks ning praktikaks välismaal (nt teadmussiirde meetmed).
- Luuakse süsteem piimanduse tutvustamiseks alusharidusest gümnaasiumini.
- Tunnustatakse piimatootmis- ja töötlemisettevõtete töötajaid.

Piimandussektori ülevaade

PIIMATOOTMINE	PIIMA KASUTAMINE EESTIS (2019. a, allikas: Statistikaamet)	TÖÖTLEV TÖÖSTUS (2017. a, allikas: Statistikaamet)	TARBIMINE	VÄLISKAUBANDUS-BILANSS (2019. a, allikas: Statistikaamet)	PEAMISED VÄLISKAUBANDUS-PARTNERID (2019. a, allikas: Statistikaamet)
1742 PIIMALEHMADEGA MAJAPIDAMIST (2016. a, allikas: Statistikaamet)	PIIMATÖÖSTUSED TÖÖTLEVAD 579 300 tonni piima	36 PIIMA TÖÖTLEMISEGA TEGELEVAT ETTEVÖTET	Piimatoodete tarbimine inimese kohta (2019. a, allikas: Statistikaamet)	PIIM JA RÕÕSK KOOR 63,7 miljonit eurot	Eesti päritolu kaupade eksport (miljonit eurot)
85 000 PIIMALEHMA (31.12.2019, allikas: Statistikaamet)	PIIMA KOKKUOST 763 100 tonni	TOODANGU VÄÄRTUS 372 miljonit eurot	VÄRSKE PIIMA TOOTED 116,6 kg	KONTSENTREERITUD PIIM JA RÕÕSK KOOR 0,3 miljonit eurot	Leedu 48,8
NETOLISANDVÄÄRTUS HÕIVATU KOHTA 20 584 eurot/hõivatu (2018. a, allikas: Statistikaamet)	TOORPIIMA VÄLJAVEDU 197 700 tonni	LISANDVÄÄRTUS 60 miljonit eurot	VÄRSKE KOOR 6,8 kg	PETIPIIM, JOGURT, KEEFIR 5,3 miljonit eurot	Läti 42,6
Piimatoodang (2019. a, allikas: Statistikaamet)	TOORPIIMA SISSEVEDU 13 900 tonni	2099 HÕIVATUT	LÖSSI- JA PETIPIIMAPULBER 7,9 kg	VADAK 17,0 miljonit eurot	Soome 33,4
PIIMATOODANG 821 500 tonni		LISANDVÄÄRTUS HÕIVATU KOHTA 28 700 eurot	VÕI 3,8 kg	VÕI 1,9 miljonit eurot	Itaalia 16,7
KESKMINE PIIMATOODANG LEHMA KOHTA 9633 kg		Piimatööstuste toodang (2019. a, allikas: Statistikaamet)	JUUST JA KOHUPIIM 24,3 kg	JUUST JA KOHUPIIM 41,8 miljonit eurot	Poola 6,9
PIIMA VALGUSISALDUS 3,4%			Piima ja piimatoodetega isevarustatus (2019. a, allikas: Statistikaamet)	Eesti päritolu kaupade eksport	Holland 5,9
PIIMA RASVASISALDUS 3,9%			VÄRSKE PIIMA TOOTED 125%	PIIM JA RÕÕSK KOOR 74,1 miljonit eurot	Hiina 5,1
PIIMATOODANGU VÄÄRTUS 243,1 miljonit eurot			VÄRSKE KOOR 100%	KONTSENTREERITUD PIIM JA RÕÕSK KOOR 7,8 miljonit eurot	Kreeka 5,0
			LÖSSI- JA PETIPIIMAPULBER 100%	PETIPIIM, JOGURT, KEEFIR 12,4 miljonit eurot	Taani 3,6
			VÕI 94%	VADAK 20,0 miljonit eurot	Saksamaa 3,5
			JUUST JA KOHUPIIM 145%	VÕI 3,2 miljonit eurot	Bulgaaria 3,3
			Kodumaiste toodete eelistamine (2019. a, allikas: Eesti Konjunkturiinstituut)	JUUST JA KOHUPIIM 71,9 miljonit eurot	Jaapan 1,8
			JUUST 80%		USA 1,7
			KOHUPIIMAKREEMID 76%		Import (miljonit eurot)
			JOGURT 74%		Läti 14,4
					Leedu 11,7
					Poola 8,8
					Soome 7,5
					Holland 6,6
					Saksamaa 6,0
					Itaalia 4,1
					Taani 3,1
					Prantsusmaa 1,8

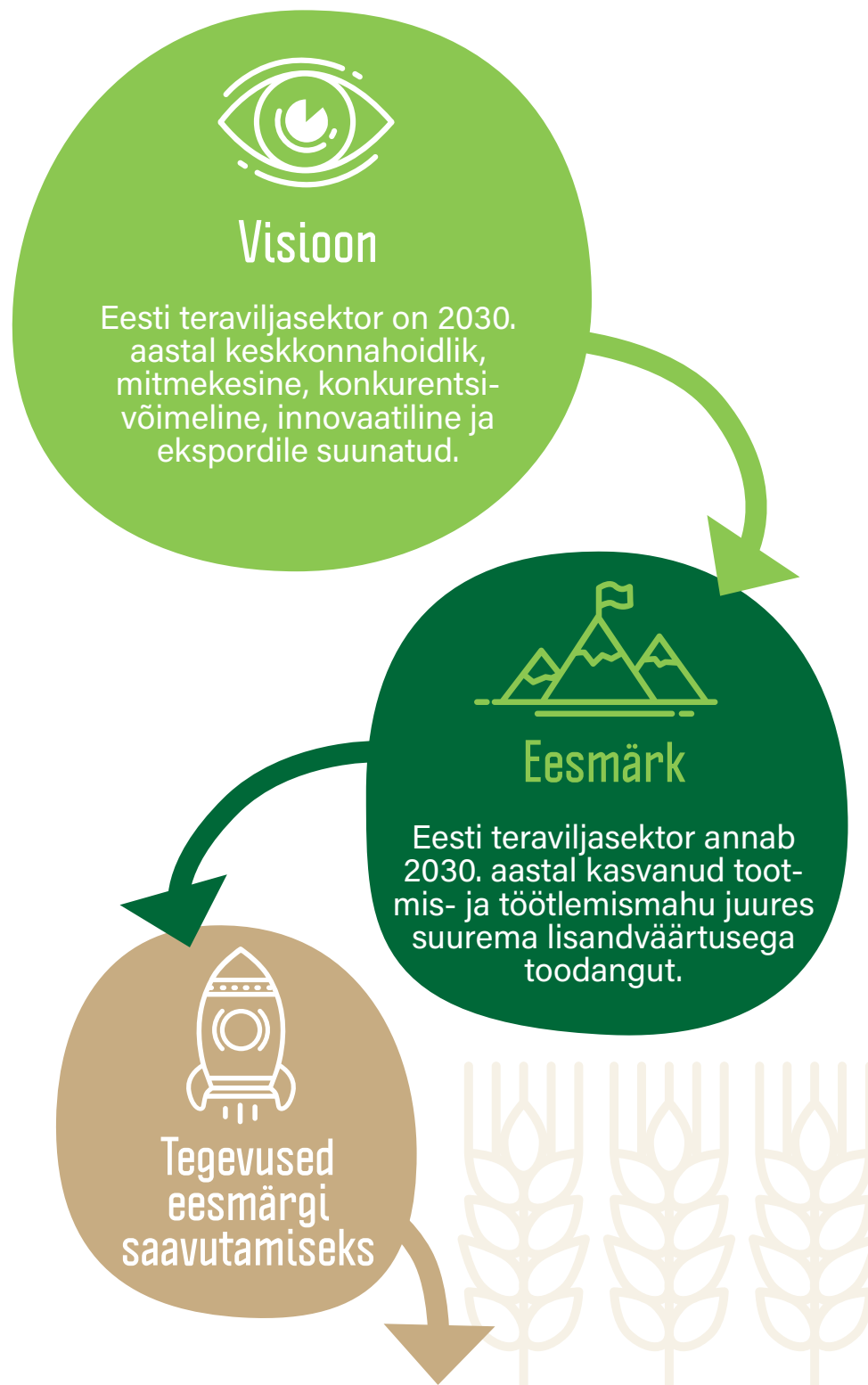
*Eesti piimalehmade
tootlikkus on väga kõrge.*

Teraviljasektori arengukava

Eesti kliimaatilised tingimused ja mullastik on sobilikud teravilja-, eriti rukki kasvatamiseks. Võrreldes teiste Eesti peamiste põllumajandussektoritega iseloomustab teraviljakasvatust tööjõu suur tootlikkus, kuigi kogutoodang ei ole katnud tootmiseks tehtud kogukulusid. Uutel sisenejatel on keeruline saavutada efektiivse teraviljakasvataja vajalikku tootmismahutu. Küll aga pakub teraviljasektor väiksematele ettevõtetele võimalusi uute ja nišikultuuride viljelemiseks, mille puhul edukuse eeltingimus ei ole põllumaa suur pindala.

Teraviljasektor on jõudsalt suurendanud tootmismahutu, isearustatust, ekspordi ning arendanud koostööd ja ühistegevust, kuid saagi ning kvaliteedi suur varieeruvus aastate ja ettevõtete lõikes ning heitlikud turud vähendavad teraviljakasvatajate majanduslikku kindlustunnet. Ka tekitab probleeme tootjate ebaühtlane finants- ja riskianalüüsi võimekus ning vananev töötajaskond. Seetõttu on tähtis pöörata rohkem tähelepanu kohanemisele uue taimekaitsereežiimiga, teadmiste arendamisele, riskijuhtimisele ja põlvkonna vahetusele. Samuti on Eesti teraviljasektoris vaja leida uusi võimalusi teravilja mitmekesiseks väärindamiseks. Võimalusi pakuvad nii loomakasvatus kui ka uued biomajanduslikud tehnoloogiad.

TOOTEARENDS JA INNOVATSIOON

- Arendatakse uuenduslikke teraviljatoodete tootmise tehnoloogiaid.
- Koostöös teadus- ja arendusasutustega edendatakse suure lisandväärtusega teraviljatooteid.
- Võetakse kasutusele bio- ja ringmajanduse tehnoloogiad teravilja ning teraviljatootmise kõrvalsaaduste väärimiseks biotoodeteks (põhust etanool, paberi tootmine, kiutootmise edasiarendus, piirituse praaga kasutamine veisesöödaks vms).
- Tagatakse teraviljakasvatuse ja -töötlemisega tegelevate kompetentsikeskuste ning teadus-, arendus- ja innovatsioonikoostöö platvormide pikaajaline rahastamine.
- Arendatakse ettevõtete ning teadus- ja arendusasutuste vahelist koostööd nii vastastikuse mõlema osalise tegutsemismudelite mõistmise, ühiste eesmärkide püstitamise, probleemide lahendamise kui ka koostöö rahastamise osas.

KONKURENTSIVÕIME JA KESTLIKKUS

- Otsitakse võimalusi glüfosaadi ohutuks kasutamiseks ja asendamiseks.
- Võetakse kasutusele tehnoloogiad (täppisviljeluse süsteemid ja digitehnoloogiad), mis võimaldavad erinevate kultuuride kasvatamisel arvestada erinevate mullatüüpidega.
- Aidatakse kaasa tervikliku maakasutusstrateegia väljatöötamisele (elurikkuse säilitamine, biomajanduse jaoks vajalikud kultuurid, süsiniku sidumine, uusarendused, tehnopargid jm).
- Teraviljakasvatajate ja töötleva tööstuse koostöös selekteeritakse välja Eestis paremini kasvavad, saagikamad ja/või tulusamad kultuurid ning sordid, samuti tooted, mis vastavad maailmaturu nõudlusele (sh erikvaliteet, glüfosaadivaba, mahe, sertifitseeritud seeme, kasvuregulaatorivaba, keskkonnahoidlikult kasvatatud, sordipõhine jms).
- Arendatakse välja ja võetakse kasutusele põllumajandustoodete ning toiduainete kvaliteedikavad.
- Juurutatakse teraviljasektori riskijuhtimiskava (tootmisriskid, tururiskid, uued taimekahjurid ja -haigused).
- Suurendatakse kohaliku maheteravilja töötlemist.
- Loomasööda tootmisel suurendatakse kohaliku tooraine osatähtsust (riigi osa toetuste suunamisel).
- Suurendatakse teravilja- ja õlikultuure töötleva tööstuse ekspordivõimekust (kvaliteet ja maht).

KOMMUNIKATSIOON JA MAINEKUJUNDUS

- Toodete müümisel kasutatakse viidet, et toode on keskkonnahoidlikult kasvatatud või toodetud puhtas looduses, sh ekspordiks (või ühinetakse Läänemere, Põhjamaade vastavate kaubamärkidega, arendatakse Balti kvaliteedi kuvandit vms).
- Üldsusele tutvustatakse teraviljasektori (sh mahetootmise) majandus-, keskkonna- ja sotsiaalseid mõjusid.
- Avalikkusele selgitatakse taimekaitse vajalikkust ja olemust.
- Tarbijaid teavitatakse tervist toetavatest teraviljatoodetest.
- Jätkatakse konkursiga „Põllumehe lemmikleib“.
- Avaldatakse teraviljasektori arengukava eduaruandeid.

KOOSTÖÖ JA ÜHISTEGEVUS

- Arendatakse koostööd Balti riikide teraviljakasvatavate vahel.
- Edendatakse koostööd ja ühistegevust tootjate ning töötajate vahel.
- Arendatakse sektoritevahelist ja sidusrühmadega tehtavat koostööd (Eesti teratoiduliste kasvatamine Eestis toodetud teraviljasöödal, üleüldiste logistikakulude vähendamine, riskide hajutamine).
- Edendatakse koostööd ettevõtjate ja organisatsioonide vahel.
- Tehakse koostööd kindlustusühistu ja kriisifondi loomiseks.

INIMESTE ARENDAMINE

- Luuakse süsteem taimekasvatuse tutvustamiseks alusharidusest gümnaasiumini.
- Aidatakse kaasa süsteemse agronoomia- ja tehnoloogiahariduse kättesaadavusele ning teadlaste järelkasvule.
- Aidatakse kaasa tänapäevase nõuandesüsteemi arengule.
- Suurendatakse teraviljatootjate ja -töötajate teadlikkust kliima- ja keskkonnapoliitika rahvusvahelistest kokkulepetest ning suundumustest, sh seadusemuudatustest.
- Luuakse teravilja tootmist ning töötlemist käsitlev täiskasvanute ümber- ja täiendõppe süsteem (sh agronoomia tava- ja mahekasvatustes, majandus- ja juhtimisteaduste alused, sh riskijuhtimine).
- Luuakse võimalused koolitajate (õpetajate, õppejõudude-teadlaste, nõustajate jne) harimiseks.
- Jätkatakse põlvkondade vahetust soodustavate meetmetega.
- Tunnustatakse teraviljakasvatamise ja töötlemisettevõtete töötajaid (konkursid „Parim taimekasvataja“, „Aasta põllumees“ vms).

Eesti teraviljakasvatavad on avatud uuendustele ja tegelevad pidevalt enesetäiendusega, kuid sektoris tunnetatakse vajadust kaasaegse ja süsteemse agronoomia- ja tehnoloogiaalase hariduse järele.

Teraviljasektori ülevaade

TERA- JA KAUNVILJA NING TEHNILISTE KULTUURIDE KASVATUS

8793

PÕLLUKULTUURE KASVATAVAT MAJAPIDAMIST
(2016. a, allikas: Statistikaamet)

TERAVILJA **364 364** ha
KAUNVILJA **42 954** ha
TEHNILISI KULTUURE **79 096** ha
(2019. a, allikas: Statistikaamet)

Netolisandväärtus hõivatu kohta
(2018. a, allikas: Põllumajandus-uuringute Keskus)

TERA-, ÕLI- JA VALGUKULTUURIDELE SPETSIALISEERUNUD ETTEVÕTETES **20 620** eurot

TERA- JA KAUNVILJA NING TEHNILISTE KULTUURIDE TOODANG

(2017-2019. a keskmine, allikas: Statistikaamet)

Toodang

TERAVILI **1 285 000** tonni
KAUNVILI **86 000** tonni
RAPS JA RÜPS **158 000** tonni

Kaalutud keskmine saagikus

TERAVILI **3688** kg/ha
KAUNVILI **1659** kg/ha
RAPS JA RÜPS **2148** kg/ha

Toodangu väärtus

TERAVILI **182** miljonit eurot
KAUNVILI **16** miljonit eurot
ÕLISEEME **57** miljonit eurot

TERAVILJA NING RAPS- JA RÜPSISEEMNE KASUTAMINE EESTIS

(2017-2019. a keskmine, allikas: Statistikaamet)

Nisu, rukis ja oder

KOKKU **465 800** tonni
LOOMASÖÖDAKS **331 000** tonni (2017. a)
SEEMNEKS **65 000** tonni
INIMTARBIMISEKS **65 000** tonni
TÖÖSTUSLIK TARBIMINE **4800** tonni (2017-2018 keskmine)

Rapsi- ja rüpsiseeme

KOKKU **123 000** tonni
TÖÖSTUSLIK TARBIMINE **119 000** tonni

TÖÖTLEV TÖÖSTUS

(2017. a, allikas: Statistikaamet)

223 TERAVILJA JA ÕLISEEME TÖÖTLEMISEGA TEGELEVAT ETTEVÕTET:

TAIMSE JA LOOMSE ÕLI JA RASVA TOOTMINE
JAHU JA TANGAINETE, TÄRKLISE JA TÄRKLISE-TOODETE TOOTMINE
PAGARI- JA MAKARON-TOODETE TOOTMINE
VALMIS LOOMASÖÖDA TOOTMINE

TOODANGU VÄÄRTUS **324** miljonit eurot
LISANDVÄÄRTUS **79** miljonit eurot

3427 HÕIVATUT

LISANDVÄÄRTUS HÕIVATU KOHTA **23 000** eurot

TARBIMINE

(2017-2019. a keskmine, allikas: Statistikaamet)

TERAVILJAGA ISEVARUSTATUS **246%**
RAPS- JA RÜPSISEEMNEGA ISEVARUSTATUS **114%**

Kodumaiste toodete eelistamine
(2018. a, allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut)

JAHU JA TANGAINED **80%**
KÜPSISED, KEEKSID, KOOGID **55%**
TOIDUÕLI **51%**
MAKARONITOOTED **40%**

VÄLISKAUBANDUS-BILANSS

(2019. a, allikas: Statistikaamet)

TERAVILI **176,5** miljonit eurot
JAHU, TANGUD, LINNASED, TÄRKLIS **8,8** miljonit eurot
ÕLISEEMNED JA -VILJAD **1,9** miljonit eurot
LINNASTEST, JAHUST, TÄRKLISEST JA PIIMAST VALMISTATUD TOOTED **10,7** miljonit eurot
RAPS- JA RÜPSI- VÕI SINEPIÕLI **30,7** miljonit eurot

Eesti päritolu kaupade eksport

TERAVILI **196,0** miljonit eurot
JAHU, TANGUD, LINNASED, TÄRKLIS **9,8** miljonit eurot
ÕLISEEMNED JA -VILJAD **19,1** miljonit eurot
LINNASTEST, JAHUST, TÄRKLISEST JA PIIMAST VALMISTATUD TOOTED **83,2** miljonit eurot
RAPS- JA RÜPSI- VÕI SINEPIÕLI **38,0** miljonit eurot

PEAMISED VÄLISKAUBANDUS-PARTNERID

(2019. a, allikas: Statistikaamet)

Eesti päritolu kaupade eksport (miljonit eurot)

Saudi-Araabia **108,2**
Soome **52,3**
Rootsi **30,8**
Läti **30,5**
Leedu **28,1**
Hispaania **13,2**
Sudaan **12,9**
Türgi **11,8**
Araabia Ühend-emiraadid **8,6**
Saksamaa **6,7**

Import (miljonit eurot)

Läti **53,1**
Leedu **30,5**
Soome **18,7**
Saksamaa **16,0**
Poola **10,7**
Taani **8,0**
Belgia **7,9**

A large CLAAS combine harvester, model 710 LEXION, is shown in a field of golden wheat. The harvester is green and white with red accents on the front. It has a large red header and a long yellow discharge chute. The CLAAS logo is visible on the side. In the background, another CLAAS tractor is partially visible. The sky is blue with scattered white clouds.

Tööjõu tootlikkus
on teraviljasektoris
kõrge.

A close-up shot of a large pile of golden wheat grains. The grains are long and slender, with a slightly curved shape. They are piled together, creating a textured surface. The lighting is bright, highlighting the natural color of the wheat.

Suure arengu on
läbi teinud teravilja
kokkuostu turg.

Lihasektori arengukava

Loomakasvatuse arengut soosivad parasvöötme kliimaatilised tingimused ja piisaval hulgal sobilikku põllumajandus-, sh rohumaad. Lihaveise- ja lambakasvatus tagavad Eestile iseloomulike püsirohumaade keskkonnahoidliku hooldamise ning väärindamise. Samuti pakuvad need tegevusharud uutele ettevõtetele põllumajandustootmise alustamise võimalust. Linnu- ja seakasvatus on kontsentreerunud, kuid nišitootjatele pakub võimalusi küüliku-, vuti-, kalkuni-, hane- ja pardikasvatus. Ka Eesti metsad on ulukite mõistes liigirikkad. Seega pakuvad sektori ettevõtted mitmekesist ja kvaliteetset lihatoodete, sh ulukilihatoodete valikut.

Sektoril on võimalus suurendada isevarustatust nii sea- kui ka linnuliha osas ning väärindada Eestis kasvatatud teravilja-, valgu- ja õlikultuure. Samas tuleb tähelepanu pöörata tarbija ootustele jätkusuutlikult toodetud ning kvaliteetse liha ja lihatoodete tootmisele. Liha ja lihatoodete kvaliteedi parendamiseks, lisandväärtuse suurendamiseks, Eesti päritolu tooraine kasutamise suurema osatähtsuse saavutamiseks lihatööstustes ning ekspordi laiendamiseks turuniššides tuleb arendada koostööl ja ühistegevusel põhinevat loomakasvatust, rakendada erinevaid kvaliteedikavasid ning kehtestada ELi miinimumnõuetest rangemaid kvaliteedistandardeid. Lihasektori väiksemate ettevõtete majandusliku elujõulisuse kindlustamiseks on vaja arendada lühikesi tarneahelaid ja uusi ärimudeleid. Lihaturu läbipaistvusele aitab kaasa importtooraine tõhusam kontroll ja tarbijate teadlikuse kasv. Võimalusi pakuvad biomajanduse tehnoloogiad lihasektori kõrval- ja kaasnevate saaduste väärindamisel.

TOOTEARENDUS JA INNOVATSIOON

- Võetakse kasutusele uued tehnoloogiad toiduohutuse suurendamiseks, toodangu kvaliteedi parendamiseks ja keskkonnanõuete täitmiseks.
- Arendatakse lõpptarbijale suunatud mahelihatooteid.
- Koos teadlastega töötatakse välja ja arendatakse tehnoloogiad kõrval- ja kaasnevate saaduste töötlemiseks ning müügiks.
- Võetakse kasutusele bio- ja ringmajanduse tehnoloogiad liha tootmise ning töötlemise kõrvalsaaduste väärdamiseks.
- Tehakse rakendusuuringuid lihavedelike ja -lammaste nuumamise, sigade ning lihavedelike söötmise ja lihatehnoloogia alal.
- Tagatakse lihasektori kompetentsikeskuste ning teadus-, arendus- ja innovatsioonikoostöö platvormide pikaajaline rahastamine.

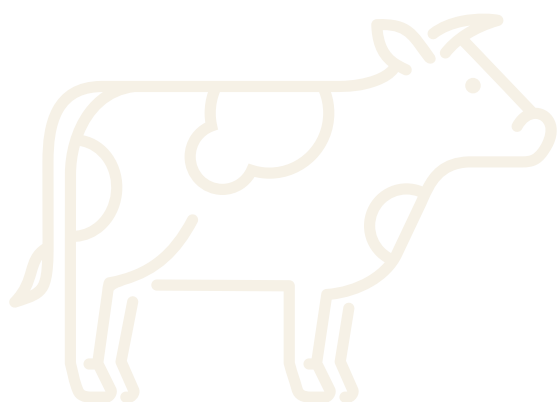
KONKURENTSIVÕIME JA KESTLIKKUS

- Töötatakse välja ja bioohutuskavad ning viiakse need ellu.
- Töötatakse välja ja võetakse kasutusele kvaliteedikavad (loomade tervis, heaolu vms nõuetele vastamine, antibiootikumivaba vms) ning lihalammaste- ja veiste nuuma- ning kvaliteedistrateegiad ja sealihade kvaliteedikava.
- Arendatakse pääsukesemärki kodumaiste toodete selgemaks eristamiseks jaekaubanduses.
- Soodustatakse kodumaise tooraine ning toodangu kasutamist kogu tarneahela lõikes, sh kodumaise lamba- ja veiseliha (sh maheliha) jõudmist lõpptarbijale lauale (restoranid, kodud).
- Riigihangete hindamiskriteeriumides pööratakse enam tähelepanu liha päritolule ja kvaliteedile.
- Juurutatakse lihasektori riskijuhtimiskava (tootmisriskid, tururiskid, bioturvalisus).
- Lihasektori tarneahelas võetakse kasutusele digilahendused, mis aitavad paremini silmas pidada loomade tervist ja heaolu ning jälgida liha kvaliteedi, samuti suurendada tootlikkust.
- Aidatakse kaasa tõuloomade ning lihatoodete ekspordile ja uute turgude leidmisele.
- Edendatakse sõnniku kasutamist väetisena ning energia tootmiseks; võetakse kasutusele ammoniaagi ja kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähendavad tehnoloogiad.

KOMMUNIKATSIOON JA MAINEKUJUNDUS

- Tarbijaid teavitatakse Eestis toodetud liha ja lihatoodete kvaliteedimadustest.
- Üldsusele tutvustatakse lihasektori majandus-, keskkonnan- ja sotsiaalseid mõjusid, sh kariloomade kasvatuse osa ökosüsteemi teenuste pakkumisel, avalikustatakse andmed haiguste, ravimite kasutamise ja seireprogrammide tulemuste kohta.
- Üldsusele tutvustatakse loomade heaolu veise-, linnu-, sea-, kitse- ja lambakasvatustes.
- Koostatakse kommunikatsiooni-, sh kriisikommunikatsiooni kava, ja koolitatakse vastavad kõneisikud.
- Töötatakse välja ning võetakse kasutusele lihatoodete keskkonnan- ja kestlikusmöödikud.
- Avaldatakse lihasektori arengukava eduaruanded.

KOOSTÖÖ JA ÜHISTEGEVUS

- Arendatakse koostööd ja ühistegevust sektori sees loomaliikide lõikes (linnu-, sea-, lihaveise-, kitse- ja lambakasvatajate ning jahimeeste vahel), sh horisontaalselt (seakasvatajate vahel, lihaveisekasvatajate vahel jne) ning teiste tarneahelatega (teraviljasektor).
- Arendatakse koostööd maheteraviljakasvatajate ja mahesöödatootjatega.
- Toetatakse ühistuliste tapamajade ja esmakäitlemisruumide arendamist ning ehitamist koostöös jahiseltsidega.

INIMESTE ARENDAMINE

- Koostöös farmidega luuakse süsteem lihatootmise tutvustamiseks alusharidusest gümnaasiumini, nn agroõpe.
- Propageeritakse hobitalude pidamist.
- Osaletakse kutse- ja kõrghariduse õppekavade arendamise ning koostamise protsessis.
- Koostöös ettevõtjatega luuakse erialapõhine stipendiumite maksmise ja praktika tasustamise süsteem.
- Töötatakse välja lihatootmise ning töötlemise alane täiskasvanute ümber- ja täiendõppe süsteem (sh söötmine, tõuaretus, loomade heaolu, karjatervis, lihaveiste- ja lammaste nuumamine, tootmise finantsjuhtimine, strateegiline juhtimine, sh riskijuhtimine, strateegiline planeerimine, turundus, ühistegevus).
- Osaletakse kutsestandardite ajakohastamise protsessis.
- Jätkatakse põlvkondade vahetust soodustavate meetmete ja asendustalunike teenuse pakkumisega.

*Eesti lihasektoril
on võimalik
koduturul kodumaise
toodanguga asendada
potentsiaalselt kuni
70 mln euro väärtuses
importitud liha ja
lihatooteid.*

Lihaveise-, lamba- ja kitsekasvatajate seas on palju mahetootjaid, kelle toodangu osatähtsus kogu lihatoodangust suureneb. 2018. aastal moodustas maheliha peaaegu 5% kogu lihatoodangust ning hinnanguliselt 25% veise-, lamba- ja kitseliha toodangust.

Lihasektori ülevaade

SEA-, LINNU-, LIHAVEISE- NING LAMBA- JA KITSEKASVATUS

1504

VEISTEGA (V.A. PIIMALEHMAD) MAJAPIDAMIST

2002

LAMMASTE JA KITSEDEGA MAJAPIDAMIST

152

SIGADEGA MAJAPIDAMIST

2174

KODULINDUDEGA MAJAPIDAMIST

2016 a, allikas: Statistikaamet

301 600 SIGA

79 000 LIHAVEIST

75 600 LAMMAST JA KITSE

2,2 miljonit KODULINDU

2019 a, allikas: Statistikaamet

**Netolisandväärtus
hõivatu kohta, eurot**

2018 a, allikas:
Põllumajandusuuringute Keskus

LIHAVEISEKASVATUSES

14 026

LAMBA- JA KITSEKASVATUSES

4585

SEAKASVATUSES

28 847

LINNUKASVATUSES

27 070

LIHATOODANG

2019. a, allikas: Statistikaamet

Liha eluskaalus

VEISELIHA
21 602 tonni

SEALIHA
61 026 tonni

LAMBA- JA KITSELIHA
1502 tonni

KODULINNULIHA
27 983 tonni

Liha tapakaalus

VEISELIHA
11 427 tonni

SEALIHA
43 877 tonni

LAMBA- JA KITSELIHA
706 tonni

KODULINNULIHA
20 288 tonni

Toodang

VEISED
45,5 miljonit eurot

SEAD
74,7 mln eurot

LINNUD
30,1 miljonit eurot

LAMBAD JA KITSED
3,0 miljonit eurot

TÖÖTLEV TÖÖSTUS

2017 a, allikas: Statistikaamet

71

LIHA TÖÖTLEMISE, SÄILITAMISE
NING LIHATOODETE
TOOTMISEGA TEGELEVAT
ETTEVÖTET

TOODANGU VÄÄRTUS
342 miljonit eurot

LISANDVÄÄRTUS
70,3 miljonit eurot

2916

HÕIVATUT

LISANDVÄÄRTUS HÕIVATU
KOHTA
24 100 eurot

TARBIMINE INIMESE KOHTA

2019 a, allikas: Statistikaamet

SEALIHA **41,6** kg

LINNULIHA **26,8** kg

VEISELIHA **9,7** kg

RUPSID **2,1** kg

LAMBA- JA KITSELIHA **0,6** kg

Lihaga isevarustus

2019 a, allikas: Statistikaamet

SEALIHA **79,5%**

LINNULIHA **57,2%**

VEISELIHA **89,1%**

RUPSID **96,3%**

LAMBA- JA KITSELIHA **87,5%**

Kodumaiste toodete eelistamine

2018 a, allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut

SUITSUVORST, SINK **81%**

VÄRSKE SEALIHA **77%**

LINNULIHA **75%**

VÄLISKAUBANDUS- BILANSS

2019 a, allikas: Statistikaamet

ELUSLOOMAD
17,3 miljonit eurot

LIHA JA TOIDUKÕLBULIKUD
SUBPRODUKTID
-66,7 miljonit eurot

Eesti päritolu kaupade
eksport

ELUSLOOMAD
24,5 miljonit eurot

LIHA JA TOIDUKÕLBULIKUD
SUBPRODUKTID
36,5 miljonit eurot

PEAMISED VÄLISKAUBANDUS- PARTNERID

2019 a, allikas: Statistikaamet

Elusloomad

Eesti päritolu kaupade EKSPORT,
miljonit eurot

Poola **5,9**

Leedu **4,3**

Türgi **3,6**

Holland **3,6**

Läti **2,7**

Usbekistan **1,4**

IMPORT, miljonit eurot

Soome **6,6**

Liha ja toidukõlbulikul subproduktid

Eesti päritolu kaupade EKSPORT,
miljonit eurot

Läti **18,9**

Leedu **5,9**

Soome **5,8**

Rootsi **1,3**

Taani **1,2**

IMPORT, miljonit eurot

Poola **29,3**

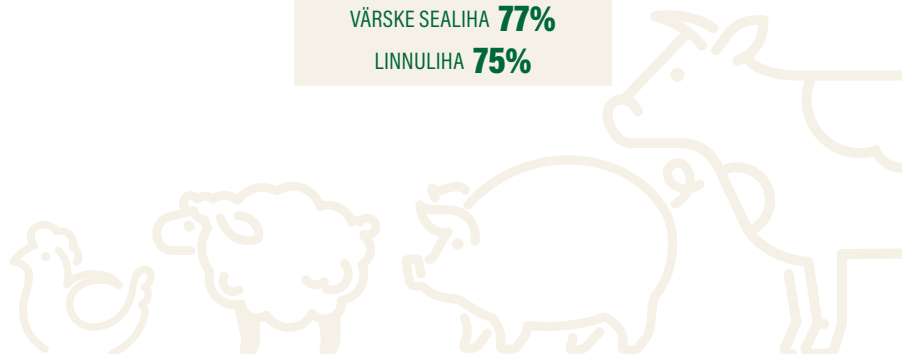
Taani **15,9**

Leedu **15,7**

Soome **15,2**

Saksamaa **14,7**

Läti **12,3**

Viimastel aastatel on
lihasektoris üha enam
arenenud lühikesed
tarneahelad.

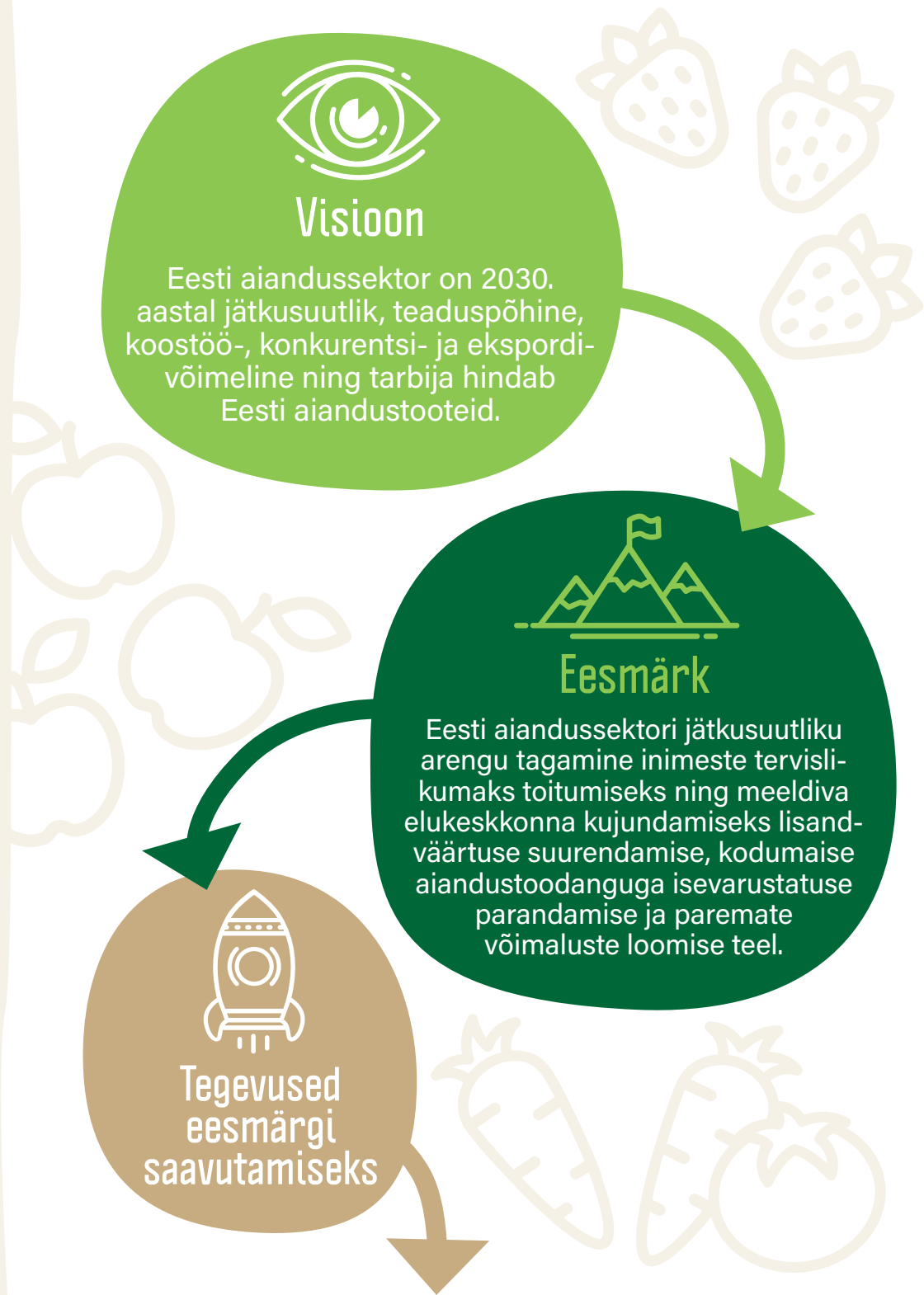
Eesti lihasektori
ettevõtted pakuvad
mitmekesist
lihatoodete valikut.

Aiandussektori arengukava

Eesti looduslikud tingimused võimaldavad kasvatada põhjamaiseid ja saagikaid aianduskultuure ning toota ökoloogiliselt puhtaid ja kvaliteetseid aiandustooteid. Võrreldes teiste Eesti peamiste põllumajandussektoritega iseloomustab aiandussektorit suurem kogutoodang, toodangu väärtus ja netolisandväärtus kasutatava põllumajandusmaa hektari kohta. Samuti ei ole aiandussektoris tootmisega alustamiseks vaja suurt põllumajandusmaa pinda. Seetõttu pakub sektor uutele sisenejatele palju võimalusi.

Kuigi aiandussektori arengut pidurdab suhteliselt vähene masinkorje kasutamine ja sellest tulenev väike tootmismahut, hooajalisus ning suur tööjõupuudus, on sektoris võimalus tunduvalt suurendada eksporti ning isevarustatust köögiviljade, kartulite, puuviljade, marjade ja iluaiandustoodetega. Selleks on vaja investeerida ajakohasesse tootmistehnoloogiasse ning arendada koostööd tarneahelas, ühistegevust ja tootjaorganisatsioonide loomist. Suuremad tootmismahud, aiandustoodete selgem märgistamine ning koostöö ja ühistegevus on eeldused, et Eestis kasvatatud aiandustooted jõuaksid enam tarbijateni, jaekaubandusse ning ka toidutööstuste toodetesse.

Sektorit iseloomustab väike tootlikkus ja vähene lisandväärtuse andmine toormele. Selleks on vaja hoogustada teadmussiiret, koostööd ettevõtjate ja teadlaste vahel, tootearendust ning investeeringuid aiandustoodete väärimise.

TOOTEARENDUS JA INNOVATSIOON

- Koostöös teadus- ja arendusasutustega edendatakse Eesti tingimustesse sobivaid kasvatustehnoloogiasid.
- Sordiaretajate ja ettevõtjate koostöös aretatakse konkurentsivõimelisi, kvaliteetseid ning tarbijate ootustele vastavaid puu- ja köögivilja, ilu- ja haljastustaimede sorte.
- Parendatakse toodete kvaliteeti ja töötatakse välja uusi tooteid, sh ekspordiks mõeldud lisandväärtusega tooteid.
- Kasutusele võetakse bio- ja ringmajanduse tehnoloogiad aianduse kõrvalsaaduste väärimiseks biotoodeteks.
- Suurendatakse aiandussektori tarneahelapõhiste teadusuuringute ja koostööprojektide rahalist mahtu.
- Tagatakse aianduse kompetentsikeskuste ning teadus-, arendus- ja innovatsioonikoostöö platvormide (klastrite) pikaajaline rahastamine.

KONKURENTSIVÕIME JA KESTLIKKUS

- Investeeritakse tootmiskahtude suurendamisse, kasvatustehnoloogia ja töökeskkonna uuendamisse, säilitamistehnoloogiasse, kastmissüsteemidesse.
- Töötatakse välja ja arendatakse aiandustooteid, sh jääktoteid töötlevat tööstust.
- Kaardistatakse ja selgitatakse välja ekspordi võimalike sihtriikide nõuded.
- Laiendatakse ning arendatakse kodumaisus- ja kvaliteedimärgiga „Eestis kasvatatud“ toodete valikut.

KOMMUNIKATSIOON JA MAINEKUJUNDUS

- Reklaamitakse kodumaisus- ja kvaliteedimärgiga „Eestis kasvatatud“ tooteid.
- Soodustatakse kodumaise tooraine ja toodangu kasutamist kogu tarneahela lõikes, sh kodumaiste aiandustoodete jõudmist lõpptarbijalaualle (restorani, kodudesse).
- Koostatakse kommunikatsiooni-, sh kriisikommunikatsiooni kava, ja koolitatakse vastavaid kõneisikuid.
- Tarbijaid teavitatakse tervist toetavatest aiandussaadustest ja -toodetest.
- Üldsusele tutvustatakse kodumaise aianduse majandus-, keskkonna- ja sotsiaalseid mõjusid.
- Jätkatakse ja hoogustatakse liikumist „Kodu kauniks“.
- Avaldatakse aiandussektori arengukava eduaruanded.

KOOSTÖÖ JA ÜHISTEGEVUS

- Luuakse ühisturundus- ja turustusorganisatsioon kodumaisus- ja kvaliteedimärgiga „Eestis kasvatatud“ toodete ühiseks turundamiseks ning turustamiseks (ekspordiks).
- Arendatakse ettevõtjatevahelist koostööd (kogemuste vahetamine, läbirääkimised jms).
- Arendatakse ettevõtjatevahelist ühistegevust (ühishanked, seadmete ja masinate jagamine, välisturgudele jõudmine jms).
- Korraldatakse riikliku statistika aiandusvaldkonna andmekogumismetoodikat kõikide huvipoolte koostöös.
- Laiendatakse rahvusvaheliste kontaktide võrgustikku.
- Luuakse ja arendatakse lühikeste tarneahelate ning e-kaubanduse süsteeme.

INIMESTE ARENDAMINE

- Arendatakse töötajaid motiveerivat töökeskkonda ja organisatsioonikultuuri.
- Personali arendamiseks luuakse täienduskoolituse ja ümberõppe süsteem (sh majandus- ja finantskirjaoskuse täiendamiseks).
- Jätkatakse eesmärgistatud välisreiside, iga-aastaste visioonikonverentside ja aiandusfoorumite korraldamist, sh rahvusvaheliste põllupäevade ja messide korraldamist ning nendel osalemist.
- Tutvustatakse laialdasemalt Aiandusklastert MTÜ ja Maheklastert MTÜ tegevuse tulemusi.
- Osaletakse nõuandesüsteemi arendamise ja ajakohastamise protsessis.
- Õppeasutuste ja sektori koostöös kindlustatakse aiandushariduse järjepidevust, suurendades praktika osakaalu õppekavades ja aidates olenevalt hooajast kaasa praktika planeerimisele ning korraldamisele.
- Töötatakse välja ja juurutatakse pikaajaline toorme väärindamisalane teadmussiirde programm.
- Luuakse süsteem aianduse tutvustamiseks alusharidusest gümnaasiumini.

Aiandussektoril on võimalik suurendada müügimahtusid koduturul, kuid selleks tuleb konkureerida importtoodanguga, mis on sageli Eesti toodangust odavam.

Aiandussektori ülevaade

KÕÕGIVILJA JA AIASAADUSTE KASVATAMINE KARTULI KASVATAMINE PÜSIKULTUURIDE KASVATAMINE (puuvilja- ja marjakasvatus) PUUKOOLID JA ILUAIANDUS
265 KÕÕGIVILJA JA AIASAADUSTE KASVATAMISEGA TEGELEVAT MAJAPIDAMIST 253 PÜSIKULTUURIDE KASVATAMISEGA (puuvilja- ja marjakasvatus) TEGELEVAT MAJAPIDAMIST 2016. a, allikas: Statistikaamet
KARTUL 5336 ha AVAMAAKÕÕGIVILI 3100 ha KATMIKKÕÕGIVILI 235 ha VILJAPUUD JA MARJAAIAD 6364 ha MAASIKAD 748 ha LILLED JA EHISTAIMED 14 ha PUUKOOL 169 ha 2019. a, allikas: Statistikaamet
Netolisandväärtus hõivatu kohta, eurot 2018. a, allikas: Põllumajandusuuringute Keskus
AIANDUS AVAMAAL 12 138 AIANDUS KATMIKALAL 16 512 MUU AIANDUS (k.a puukoolid) 12 866 PUUVILJAKASVATUS 18 346

TOODANG 2019. a, allikas: Statistikaamet
Saak, tonni
KARTUL 120 502 AVAMAAKÕÕGIVILI 76 963 KATMIKKÕÕGIVILI 12 143 VILJAPUUD JA MARJAAIAD 7038 MAASIKAD 1862
Toodangu väärtus, miljonit eurot
KARTUL 27,2 KÕÕGIVILI 53,0 PUUVILI 9,3 LILLED 10,4 PUUKOOLI TOODANG 12,0

TÖÖTLEV TÖÖSTUS 2017. a, allikas: Statistikaamet
74 PUU- JA KÕÕGIVILJA TÖÖTLEMISE JA SÄILITAMISEGA TEGELEVAT ETTEVÕTET
TOODANGU VÄÄRTUS 92,5 miljonit eurot
LISANDVÄÄRTUS 21,9 miljonit eurot
845 HÕIVATUT
LISANDVÄÄRTUS HÕIVATU KOHTA 25 900 eurot

TARBIMINE INIMESE KOHTA 2019. a, allikas: Statistikaamet
KARTUL 96 kg
Isevarustus 2019. a, allikas: Statistikaamet
KARTUL 76,8% VÄRSKE KÕÕGIVILI 54,6% VÄRSKE PUUVILI JA MARJAD 10,4%
Kodumaiste toodete eelistamine 2018. a, allikas: Eesti Konjunktuuriinstituut
KARTUL 80% VÄRSKE KÕÕGIVILI 57% MOOSID, KOMPOTID 46% VÄRSKED JA KÜLMUTATUD MARJAD 34% VÄRSKE PUUVILI 24%

VÄLISKAUBANDUS-BILANSS 2019. a, allikas: Statistikaamet
ELUSPUUD JA MUUD TAIMED; TAIMESIBULAD, -JUURED jms -30,7 miljonit eurot KÕÕGIVILI NING TOIDUKS KASUTATAVAD JUURED JA MUGULAD -52,0 miljonit eurot TOIDUKS KASUTATAVAD PUUVILJAD, MARJAD JA PÄHKLIID -99,8 miljonit eurot KÕÕGI- JA PUUVILJADEST, PÄHKLITEST NING TEISTEST TAIMEOSADEST TOOTED -56,6 miljonit eurot
Eesti päritolu kaupade eksport
ELUSPUUD JA MUUD TAIMED; TAIMESIBULAD, -JUURED JMS 2,1 miljonit eurot KÕÕGIVILI NING TOIDUKS KASUTATAVAD JUURED JA MUGULAD 22,6 miljonit eurot TOIDUKS KASUTATAVAD PUUVILJAD, MARJAD JA PÄHKLIID 10,6 miljonit eurot KÕÕGI- JA PUUVILJADEST, PÄHKLITEST NING TEISTEST TAIMEOSADEST TOOTED 14,1 miljonit eurot

PEAMISED VÄLISKAUBANDUS-PARTNERID 2019. a, allikas: Statistikaamet
Eesti päritolu kaupade EKSPORT, miljonit eurot
Soome 19,2 Läti 6,9 Norra 6,7 Rootsi 4,8 Egiptus 3,0 Leedu 2,4 Saksamaa 2,3
IMPORT, miljonit eurot
Holland 78,5 Läti 78,3 Leedu 31,3 Poola 27,3 Hispaania 25,7 Soome 19,6 Itaalia 10,2 Saksamaa 8,5 Rootsi 6,0 Belgia 4,2

Aiandussektoris on võimalik siseneda ka noortel ja teistest valdkondadest tulevatel ettevõtjatel, sest aiandusega alustamiseks ei ole vaja palju põllumajandusmaad.

Eesti põllumajandus ja toit 2030

Arengukava "Eesti põllumajandus ja toit 2030" valmis Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja (EPKK) algatusel ja EPKK piima-, liha- ja teraviljatoimkondade ning Eesti Aiandusliidu esindajatega läbi viidud rühmaarutelude tulemusena. Arengukava aitas koostada Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut. Arengukava võttis EPKK nõukogu vastu 07.11.2019.

Väljaandja: Eesti Maaeluministeerium

Kokkuvõtte toimetajad: Ants-Hannes Viira, Kersti Aro (Eesti Maaülikool)

Keeletoimetaja: Ülle Sihver (Eesti Maaülikool)

Kujundaja ja küljendaja: Lii Ranniku (Ecoprint AS)

Fotod: Eestimaa Talupidajate Keskliit, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eesti Maaülikool

Arengukava terviktekst: <http://epkk.ee/ept2030/>

2020

ISBN 978-9949-698-53-0